

Tamara Graczykowska
Bydgoszcz

Porewolucyjna rzeczywistość radziecka odzwierciedlona w nazwach zawodów (na materiale „Trybuny Radzieckiej” z lat 1927–1938; litery A–K)

W okresie międzywojennym w Rosji Radzieckiej funkcjonowały wyłącznie gazety i czasopisma podporządkowane organizacjom bolszewickim. Ostatecznie w 1920 r. zlikwidowane zostały bądź same zakończyły działalność dzienniki oraz czasopisma polskich ugrupowań niekomunistycznych. Zgodnie z założeniami nowego ustroju mogły ukazywać się wyłącznie wydawnictwa o charakterze społeczno-kulturalnym, oświatowym, spółdzielczym itp.¹ Prasa radziecka była całkowicie uzależniona od władzy. Wpływy i znaczenie gazet nie wynikały z faktu „zdobycia” rzesz czytelników, a jedynie z przynależności do określonego szczebla aparatu partyjnego. Znaczenie konkretnej gazety zależało więc od tego, czy była ona organem komitetu centralnego, rejonowego, obwodowego itd.² Naczelnym celem polskiej prasy w ZSRR była indoktrynacja polskiej mniejszości narodowej i wychowanie Polaków w duchu marksizmu-leninizmu. Odrębność narodowa Polaków miała polegać wyłącznie na posługiwaniu się przez nich językiem polskim³. Polskie czasopiśmiennictwo, choć wydawane było w języku polskim, pozbawione było jakichkolwiek treści narodowych oraz wychowywało w duchu negacji polskich wartości⁴.

W swoim szczytowym okresie rozwoju ogólny nakład polskiej prasy w Rosji Radzieckiej sięgał 120 tys. egzemplarzy⁵. W roku 1934 wychodziło 26 gazet w ję-

¹ A. Paczkowski, *Prasa polonijna w latach 1870-1939. Zarys problematyki*, Warszawa 1977, s. 128.

² A. Życki, *II Rzeczpospolita w publicystyce sowieckiej. Polityka, gospodarka, stereotypy*, Ostrołęka–Warszawa 2006, s. 6.

³ Ibidem, s. 231 (por. też: M. Iwanow, *Polacy w Związku Radzieckim w latach 1921-1939*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1177, „Nauki Polityczne” 46, 1990, s. 58-59).

⁴ A. Patek, *Polska diaspora w Rosji Radzieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*, [w:] A. Walaszek (red.), *Polska diaspora*, Kraków 2001, s. 299.

⁵ A. Życki, *II Rzeczpospolita...*, s. 231.

zyku polskim⁶, w 1935 r. już tylko 18 tytułów polskojęzycznych⁷. Według danych radzieckich polska gazeta przypadała na co trzecią rodzinę. Należy jednak podkreślić, że stopień upowszechnienia polskich wydawnictw prasowych związany był wyłącznie z doktrynalnymi wymogami eksperymentu polonijnego, a hasło „Polska gazeta w domu każdego Polaka” obowiązkowo musiało być wcielone w życie⁸.

Centralną gazetą w Rosji Radzieckiej była „Trybuna Radziecka. Tygodnik Ilustrowany, Społeczny, Polityczny, Literacki, organ Biura Polskiego przy KC WKP (b)”. Zastąpiła ona zlikwidowany w 1927 r. „Świt”. Nowe pismo przypominało swego poprzednika. Redaktorem naczelnym został F. Kon, następnie T. Dąbal, J. Nejman, A. Maksymowski, M. Rozwadowska⁹. Początkowo pismo nie było zbyt popularne i chyliło się ku upadkowi. W listopadzie 1928 r. Biuro Polskie postanowiło nadać „Trybunie Radzieckiej” charakter pisma robotniczego. Dzięki obniżce cen prenumeraty, uatrakcyjnieniu jej poprzez zamieszczanie zdjęć, wprowadzeniu nowego działu korespondencji oraz informacji z Polski, pismo zyskało nowych czytelników, a jego nakład wzrósł do 2500 egzemplarzy. W czerwcu 1929 r. nakład wynosił już 10 000, a gazeta zaczęła wychodzić 2 razy w tygodniu¹⁰, w 1932 r. przekształciła się w gazetę codzienną. „Trybuna Radziecka” ukazywała się do października 1938 roku¹¹. W końcowej fazie swego istnienia gazeta wydawana była w atmosferze stałego zagrożenia wobec nasilających się represji oraz niczym się nie różniła od gazet radzieckich, pozostając polską tylko ze względu na język.

„Trybuna Radziecka” była gazetą codzienną (1932-1938), toteż jej warstwa leksykalna reprezentuje charakterystyczne słownictwo dla tego rodzaju wydawnictw prasowych. Jak zauważa M. Iwanow, poziom literacki i dziennikarski materiałów zamieszczanych w „Trybunie Radzieckiej” był wyższy od innych polskich tytułów¹². W miarę jednak postępów „budownictwa socjalistycznego” poziom gazety również się obniżał¹³. Trzeba podkreślić, że jej polszczyzna to swoisty żargon po-

⁶ M. Iwanow, *Pierwszy naród ukarany. Polacy w Związku Radzieckim 1921-1939*, Warszawa – Wrocław 1991, s. 226.

⁷ S. Gregorowicz, *Polacy w Rosji i w ZSRR*, [w:] *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 5, Warszawa 1996, s. 592.

⁸ M. Iwanow, *Polacy...*, s. 97.

⁹ „Świt” ukazywał się od roku 1926. Był to ilustrowany tygodnik społeczny, polityczny, literacki, redagowany przez St. Budzyńskiego, F. Kona. Sekretarzem redakcji była. H. Bobińska, która również publikowała w nim swoje prace. W „Świcie” pojawiały się wiersze St. R. Standego, W. Wandurskiego, artykuły wstępne pisali H. S. Kamiński, T. Dąbal (A. Ślisz, *Polska prasa komunistyczna w ZSRR w latach 1917-1927*, cz. II, „Kwartalnik Prasoznawczy”, Nr 3, s. 68-70; M. Iwanow, *Polacy...*, s. 279).

¹⁰ T. Dąbal, (W. Tęgoborski), *Polacy Związku Radzieckiego*, Moskwa 1929, s. 213-214.

¹¹ A. Paczkowski, *Prasa...*, s. 376.

¹² M. Iwanow, *Polacy...*, s. 279.

¹³ M. Iwanow, *Pierwszy...*, s. 89.

lityczny, tak typowy dla wszystkich gazet komunistycznych wydawanych w dwudziestoleciu międzywojennym.

Język „Trybuny Radzieckiej” reprezentuje tzw. polszczyznę radziecką¹⁴ w jej początkowym etapie rozwoju – w okresie porewolucyjnym. Polszczyzną tą posługiwali się Polacy zamieszkujący tereny Rosji po rewolucji październikowej. Nie był to jednak język ogólnopolski, a jego specyficzny, miejscowy wariant zmodyfikowany pod wpływem obcojęzycznego otoczenia oraz wskutek oddziaływania sytuacji politycznej. Zarówno „Trybuna Radziecka”, jak i całe polskie piśmiennictwo wydawane w ZSRR w dwudziestoleciu międzywojennym (czyli prasa, książki, słowniki, oficjalne dokumenty), posiadały wspólne, wyróżniające je cechy, a mianowicie:

1. rusyfikacja obejmująca wszystkie poziomy języka;
2. obecność sowietyzmów, czyli specyficznych nowotworów językowych nazywających nowe, radzieckie realia;
3. nadmierna liczba skrótowców;
4. obecność wtrąceń (tzw. cytatów), głównie pochodzących z języka rosyjskiego;
5. zapożyczenia z języków narodów zamieszkujących terytorium ZSRR;
6. obecność nieaktualnej leksyki ogólnopolskiej oraz pewna archaiczność struktur gramatycznych¹⁵.

Praktycznie wszystkie te cechy można zaobserwować w polszczyźnie „Trybuny Radzieckiej”, zwłaszcza w jej warstwie leksykalnej.

Gazeta ta obfituje w rusycyzmy, zarówno te dawne, notowane wcześniej na kresach północnowschodnich czy też w polszczyźnie prasy polskiej w okresie zaborów, jak i nowe. Z jednej strony mamy do czynienia z rusycyzmami-sowietyzmami (czyli wyrazami nacechowanymi politycznie), z drugiej – z rusycyzmami (czyli leksyką neutralną). Pojawienie się rusycyzmów w prasie polskiej związane było z koniecznością szybkiego nazywania pojęć odzwierciedlających nową radziecką rzeczywistość (czyli szeroko rozumianą leksyką realioznawczą), a najprostszym sposobem było bezpośrednie zapożyczenie ich z języka rosyjskiego. Obecna w badanym okresie jest również leksyka przestarzała bądź wychodząca z użycia. Pojawiają się wyrazy obce (np. pochodzenia angielskiego) oraz formacje nigdzie – poza

¹⁴ Termin ten wprowadzili J. Mędelska, M. Marszałek (zob. J. Mędelska, M. Marszałek, *Z badań nad językiem Polonii radzieckiej lat 1917-1939*, [w:] M. Szewczyk, M. Czachorowska (red.), *Język polski w rozwoju*, Bydgoszcz 2001, s. 116). Por. wykaz artykułów poświęconych porewolucyjnemu, moskiewskiemu wariantowi polszczyzny radzieckiej w M. Cieszkowski, J. Mędelska, *O раннем варианте немецкого советского языка (на материале „Русско-немецкого словаря” А. Ф. Неслера)*, „Slavia Orientalis” 2011, tom LX, nr 2, s. 253-254.

¹⁵ J. Mędelska, *Об изучении послереволюционной разновидности советского польского языка*, [w:] С. Гжибовский, В. А. Хорев, М. Волос, *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, Москва 2011, s. 39-40.

badaną gazetą – nie notowane, czyli innowacje lokalne (utworzone prawdopodobnie w celu uniknięcia rusycyzmów).

Na stronicach „Trybuny Radzieckiej” napotykamy nowe słownictwo epoki radzieckiej przedstawiające nazwy pojęć, zjawisk, instytucji, które pojawiły się w porewolucyjnych warunkach. Wśród tej leksyki występują również nazwy zawodów.

Przejdę teraz do prezentacji materiału leksykalnego. W niniejszym artykule pokażę słownictwo wyekscerpowane ze wszystkich roczników „Trybuny Radzieckiej”. Ze względu jednak na ich ilość, zebrane nazwy zawodów ograniczyłam wyłącznie do liter A-K.

Materiał przedstawiam w postaci swego rodzaju słowniczka. Każdy wyraz hasłowy zawiera swój ogólnopolski odpowiednik, jeden cytat z „Trybuny Radzieckiej” oraz niewielką charakterystykę językoznawczą (poświadczenia z innych źródeł, genezę, odpowiednik obcojęzyczny)¹⁶.

agrarnik ‘specjalista zajmujący się problematyką rolniczą’: [...] *trudno znaleźć [...] najbardziej wyraziste formuły tych zdobyczy, niż hasło [...] agrarników – marksistów [...]* – 30/72/3¹⁷; rusycyzm¹⁸: *аграрник* (TSRJ^a);

antyreligijnik ‘przeciwnik religii, wiary w Boga’: [...] *wciągnięcie do pracy masowej antyreligijników – inteligentów [...]* – 30/53/3; poświadcza TSJS; rusycyzm: *антирелигиозник* (w TSRJ^a z kwalif. *now.*);

aspirant ‘osoba ubiegająca się o stopień doktora, doktorant’: *Białoruska Akademia nauk ogłasza zaciąg aspirantów celem przygotowania pracowników naukowych [...]* – 31/28/4 oraz 31/28/4, 34/123/2 (3 wyst.), 32/220/2 (5 wyst.), 33/149/1, 35/24/3 (2 wyst.); dopiero SJPD podaje ‘pracownik zakładu naukowego, przygotowujący się do samodzielnej pracy naukowej; ubiegający się o stopień kandydata nauk’, w SJPSz ‘ts’ z dodatkową informacją „w Rosji”; późniejszy zapis z północnokresowego dialektu kulturalnego w MarS 105, MędJP-II 223 i MędJP-IV 37; rusycyzm, kalka semantyczna²⁰: *аспірант* (w TSRJ^a z kwalif. *now.*);

awjatechnik ‘technik samolotowy’: *Złożyli podania [...] Ostruszko – awjatechnik, Kowalenko – uczeń-traktorzysta i in.* – 38/32/2; rusycyzm: *авиатехник* (WSRP);

¹⁶ Konkluzje dotyczące wyrazów odnoszą się nie do współczesności, lecz do stanu w dwudziestoleciu międzywojennym.

¹⁷ Cyfry oznaczają kolejno: rok wydania gazety „Trybuna Radziecka”, numer, stronę.

¹⁸ W stosunku do leksyki pochodzenia rosyjskiego przyjęłam następującą typologię: za zapożyczenia formalno-semantyczne (w artykule oznaczam je słowem rusycyzm) uznaję wyrazy, w których zapożyczona została zarówno forma, jak i znaczenie; jako kalki słowotwórcze traktowane są jednostki powstałe w wyniku kopiowania struktury obcego wyrazu; do kalek semantycznych zaliczyłam słowa, których wtórne znaczenie zostało zapożyczone ze znaczenia ich obcojęzycznego odpowiednika.

¹⁹ Wykaz skrótów bibliograficznych znajduje się na końcu artykułu.

²⁰ Jako kalkę semantyczną z języka rosyjskiego notuje J. A. Jaworska (zob.: Ю. А. Яворская, *Очерки по русско-польским языковым взаимодействиям*, Szczecin 1983, s. 80).

awjokonstruktor ‘konstruktor samolotów’: *Chcą oni być w przyszłości lotnikami, awjokonstruktorami [...] – 38/112/4; rusycyzm: авиаконструктор (WSRP);*

awtodorowiec ‘członek Stowarzyszenia rozwoju automobilizmu i ulepszenia dróg w RSFR’’: *Trzech awtodorowców wjechało na scenę na nartach własnej produkcji – 35/146/2; автоторовец (член общества «Автотор») poświadcza KRPS; rusycyzm;*

bajanista muz. ‘mężczyzna grający na bajianie, akordeonista’: *Na razie bajaniści nadprogramowo pokazywali co umieli – 37/116/2 (2 wyst.) (por. też GraczW 143); zapis równoległy w KRPS – bojanista; z wileńskiej polszczyzny radzieckiej podaje MędzJP-II 227; wśród pożyczek z ros. w prasie ogólnopolskiej w BieLaR 156; rusycyzm: баянист (w TSRJa z kwalif. now., muz.);*

baśniarz ‘bajarz, autor baśni’: *O czym śpiewają [...] baśniarze wolnych narodów kraju socjalizmu? Światły rozum Lenina i Stalina, potęga ich [...], zdumiewają [...] baśniarzy ludowych – 37/140/1; zna SL, SWil, SW, SIJP; rejestruje SJPD jako daw., nie poświadcza SJPSz; jednostka przestarzała²¹;*

batraczka ‘wyrobnica, robotnica rolna’: *Młoda robotnico i batraczko – rwij węzły niewoli domowej [...] – 29/44/4; rusycyzm: батрачка (TSRJa); zob. batrak;*

batrak ‘parobek’: *W celu umożliwienia robotnikom włościąom, a zwłaszcza batrakom [...] podniesienia swego poziomu kulturalnego [...], w ten sposób dać im możliwość wstąpić do Polskiej Radziecko-Partyjnej Szkoły [...] – 29/5/4 oraz 30/135/2 (2 wyst.); poświadcza TSJS; ros. батрак (TSRJa);*

białogwardyjec ‘w okresie rewolucji październikowej w Rosji człowiek walczący w szeregach kontrewolucyjnej białej gwardii, białogwardzista’: *Podczas wojny domowej białogwardyjcy tysiącami i setkami tysięcy rozstrzeliwali chłopów [...] – 30/22/1 (2 wyst.); KurzW 468 rejestruje w polszczyźnie północnokresowej gwardiejec; poświadcza TSJS; rusycyzm (sowietyzm²²): белогвардеец (w TSRJa z kwalif. now.);*

²¹ Do leksyki przestarzałej zaliczam wyrazy funkcjonujące niegdyś w języku ogólnopolskim bez ograniczeń, które jednak w badanym okresie w zasadzie wyszły już z użycia. Spotyka się je niekiedy w mowie najstarszego pokolenia, przez najmłodsze nie są już używane. W późniejszych słownikach definicyjnych języka polskiego (zwłaszcza SJPD) występują z kwalifikatorem daw.

²² Termin sowietyzm powstał w okresie międzywojennym. Został utworzony przez polskich komunistów skupionych wokół moskiewskiego czasopisma „Kultura Mas”. Oznaczał on: „[...] nowe pojęcia, nowe terminy, nowe słowa, powstałe w czasie rewolucji proletariackiej, w procesie budownictwa socjalistycznego w ZSRR i odpowiadające nowym, socjalistycznym stosunkom” (cytuję za: K. Sierocka, *Z dziejów czasopiśmiennictwa polskiego w ZSRR („Kultura Mas” 1929-1937)*, Warszawa 1963, s. 40). Według J. Mędelkiej, sowietyzmy to „jednostki leksykalne powołane do obsługi nowej dla Polaków radzieckiej rzeczywistości. Tę radziecką rzeczywistość traktują dość szeroko, mając na myśli wszystkie te zmiany w organizacji życia społecznego, które przyniósł z sobą socjalizm w rosyjskim wydaniu. Są to oczywiście w swym zasadniczym trzonie zmiany negatywne, wielokrotnie w różnych miejscach krytykowane i wyszydzone” (*Język „Prawdy Wileńskiej”. Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*, Bydgoszcz 1999, s. 185-186).

biedaczka ‘chłopka należąca do biedoty wiejskiej, małorolna’: [...] *kobiety biedaczki były zorganizowane* – 29/6/1 oraz 30/1/3; w ogpól. w innym znac.; poświadcza TSJS; sowietyzm; pod wpływem ros. *беднячка* (TSRJ); ‘ts’ w TSJS; por. *biedniak*;

biedniak ‘chłop należący do biedoty wiejskiej’: *Klasa średniacka* [...] *wystąpiła w jednolitym froncie z biedniakami* – 29/3/3 (4 wyst.) oraz 29/7/4, 30/1/4; zapis równoległy w JoR 125 (*biednota*) i DomZS 213 (*biednota*) oraz w WawChr 14²³; *biedniak* SJPD rejestruje z inf. w *gw. polit.* ze wskazaniem na rosyjską genezę; w SJPSz z kwalif. *środ.* inf. o ros. pochodzeniu; poświadczenia z powojennych Kresów pn.-wsch. w MędJP-II 232 i MędJP-IV 67 oraz – z gwar kowieńskich – w KarJPK 427; w TruszP 160 wśród powojennych pożyczek z ros. do polszczyzny ogólnej, w SmółNS 116 wśród powojennych neologizmów; poświadcza TSJS; rusycyzm (sowietyzm): *бедняк* (TSRJ);

bocman *mors.* ‘podoficer odpowiedzialny za utrzymanie porządku i czystości na statku, bosman’: *Z wielkim mistrzostwem wykonali swe role artyści* [...] *Oleniew (woźiwoda), [...] Wołodin (bocman)* – 38/60/4 oraz 38/123/2; zapis równoległy w KRPS; w ESWO z odsył. do *bosman*; współcześnie na Kresach pn.-wsch. rejestruje MędJP-IV 77; rosyjska postać wyrazu: *боцман* (w TSRJ z inf. o ang. pochodzeniu wyrazu);

bojowiec ‘bojownik, członek organizacji bojowej’: *Pozdrowienie bojowcom, dowódcom* [...] *Armji Czerwonej* – 33/45/1 oraz 28/21-22/9 (2 wyst.), 32/60/1, 28/24/6, 28/25/8, 33/45/1; znane z gwary warszawskiej (WieczG 303, 542); SL, SWil nie notują; w SW z kwalif. *mało używ.* i odsył. do *bojownik*; SJPD i SJPSz rejestrują bez ograniczeń; jednostka recesywna²⁴; por. *bojownica*;

bojownica ‘bojowniczką’: [...] *była jedną z aktywnych bojownic* [...] – 31/154/4; SL, SWil nie notuje; poświadcza SW; w SJPD z kwalif. *przest.* i odsył. do *bojowniczką*; jednostka recesywna;

bortmechanik *lotn.* ‘mechanik pokładowy’: [...] *zagaił rozmowę bortmechanik tow. Kozłow* – 37/114/3 oraz 37/140/4, 38/112/3 (2 wyst.), 37/116/1 (5 wyst.), 37/116/2, 38/28/1 (por. też GraczW 143); rusycyzm: *бортмеханик* (TSRJ);

bortradzista // **bort-radzista** *lotn.* ‘radiotelegrafista pokładowy’: *Drugim pilotem jest starszy lejtenant* [...], *bortradzistą* – tow. S. Iwanow – 37/116/1; [...] *na wszystkich samolotach mamy teraz bort-radzistów* – 37/116/2 (2 wyst.) (por. też GraczW 143); *radysta* w powojennej polszczyźnie wileńskiej poświadcza MędJP-IV 598; rusycyzm: *бортрадист* (WSRP);

²³ Za: K. Pruszyński, *Podróż po Polsce*, Warszawa 1937.

²⁴ Do słownictwa recesywnego zaliczam jednostki występujące jeszcze w badanym okresie w mowie starszego i średniego pokolenia, rzadko jednak używane przez pokolenie najmłodsze. W słownikach definicyjnych aktualnych dla badanego okresu oznacza się takie wyrazy kwalifikatorem *wych.* z *użycia*, w nieco późniejszych – kwalifikatorem *przest.*

bosiak ‘oberwaniec’: *We wsi Nowosiołki zamożni posiadali pod swemi wpływami „Komitet łobuzów” (bosiaków), w skróceniu „kombosem” zwany* – 29/4/2; w ESWO *bosiacy* ‘ludzie wędrujący z upodobania i mający się przygodnych zajęć’ z inf. o ros. pochodzeniu; rusycyzm: *босяк* (TSRJ);

brakier ‘brakarz’: [...] *dlaczego te firmy przyjmują niepotrzebnie wielką liczbę brakierów* [...]? – 37/136/3 (4 wyst.); rusycyzm: *бракёр* (TSRJ);

brakowszczyca ‘brakarka’: [podpis pod listem] *Brakowszczyca: Antonina Starostina* – 37/115/3 (por. też GraczW 143); rusycyzm: *браковщица* (TSRJ);

brygadjer ‘brygadzysta’: *Każdy brygadjer powinien zebrać przynajmniej 50 propozycji robotniczych* – 30/35/1 oraz 31/64/1, 38/62/3, 31/64/1, 33/8/1 (2 wyst.), 37/23/3, 37/133/1; *brygadier* w SJPD i SJPSz z odsył. do *brygadzista*; zapis z powojennego północnokresowego dialektu kulturalnego w MarS 164, MędJP-II 237 (*brygadier*) i z gwar w KarOG 85 (*bruhadzir*), GreMaryW 88 (*brygadir*) oraz z – z obszaru kowieńskiego – w KarJPK 317 (*bryhadir*) i 429 (*brigadir*); poświadcza TSJS; rusycyzm (sowietyzm): *бпузадур* (WSRP);

brygadjerka ‘brygadzistka’: [...] *brygadjerka jest człowiekiem energicznym, świadomym swych obowiązków* – 33/107/3 oraz 37/158/1, 38/100/2, 33/208/2, 35/85/1, 37/158/2, 38/84/3; *brygadierka* w SJPD i SJPSz z odsył. do *brygadzistka*; na powojennej Wileńszczyźnie rejestruje MędJP-II 237; rusycyzm (sowietyzm): *бпузадурва* (SRJ); por. *brygadjer*;

buchalter // **buhalter** ‘pracownik prowadzący księgi rachunkowe, księgowy’: [...] *buchalter Segal odpowiada wprost, że „nie ma pieniędzy”* – 30/1/2; [...] *Alwna Dwinski (buhalter zakładów budowy motorów)* [podpis pod zdjęciem] – 38/96/3 oraz 29/70/2, 30/4/2 (2 wyst.), 30/96/1, 32/7/3, 32/83/3, 32/93/2, 32/123/2 (2 wyst.); już Łęt 15-16 proponował zastąpić go *rachmistrem*; zna SWil (z niem.), ESWO (z niem.); w SJPD z odsył. do *księgowy*, a w SJPSz jako *przest.*, znane w polskich gwarach etnicznych (SGP PAN); w północnokresowej polszczyźnie poświadczają MarS 331, MędJP-II 237, MędJP-IV 88, MasOP 171, GebŚ 81; NieDaj 64 notuje wśród odchodzącej leksyki, SWZ – wśród zapomnianej; jednostka wychodząca z użycia mająca wsparcie ros.; por. *быхзаамер* (TSRJ);

buchalterka ‘pracownica prowadząca księgi rachunkowe, księgowka’: *Przynajmniej 20. tys. stenografistek, rachmistrzyń, buchalterek jest bezrobotnych* – 33/8/1; zob. *buchalter*;

budownik ‘budowniczy’: *Odbyło się [...] ogólne zebranie członków związku budowników* [...] – 29/40/2 oraz 32/98/1; w SL: ‘budujący, architekt, budujący dla siebie, lubiący budować’; w SWil ‘ts.’; w SW *mało* używ.; w SJPD jako *przest.* i z odsył. do *budowniczy*; SJPSz nie notuje; w ESJPBa ‘biegły w sztuce budowania’ (XVI-XVIII); element recesywny;

burżua *pogard.* ‘przedstawiciel burżuazji, kapitalista, burżuj’: *Wieczorem [...] mknęły obficie zastane futrem sanie, wiozące wystrojonych burżua na wizyty noworoczne* – 38/1/3; zna jedynie SJPD jako *rzad.*; w północnokresowym dialekcie

kulturalnym poświadcza MarS 106, MęJP-II 240, MęJP-IV 95; tu rusycyzm: *буржуа* (TSRJa);

czerwonosztandarowiec ‘w ZSRR osoba odznaczona Orderem Czerwonego Sztandaru’: *Pozdrawiam was i zasylam gorące pozdrowienie od syna-czerwonosztandarowca* – 37/116/3 (por. też GraczW 144); *czerwonosztandarowy* równolegle poświadcza KRPS; derywat utworzony od rusycyzmu *czerwonosztandarowy* (por. ros. *краснознамённый* – WSRP);

czołowiec ‘pracownik, który ma lepsze niż inni wyniki w jakiejś dziedzinie, przodownik’: *Czołowcy ruchu stachanowskiego wykazują [...] świetny talent organizatorski* – 37/116/3 (por. też GraczW 145); równoległe poświadczenie w KRPS oraz w GreJPB 143 (z Białorusi radzieckiej); znane z powojennej polszczyzny wileńskiej (MęJP-II 249); rusycyzm (sowietyzm), kalka słowotwórcza: *непедовик* (WSRP), „sztuczna formacja utworzona przez twórców polszczyzny radzieckiej” (MęJP-II 249);

defensywiak // **defenzywiak** ‘urzędnik defensywy, działu służby wywiadu do walki z działalnością rewolucyjną w Polsce przedwrześniowej’: [...] *przydzielili kołchoźnikom 32000 ha ziemi [...] odebrane [...] przez polskich defensywiaków* – 37/114/2; [...] *na mnie spoczęło obmierzłe spojrzenie defenzywiaka (ochronnika polskiego)* – 29/3/2; *defensywiak* notuje jedynie SJPD z kwalif. *pogardl. (defenzywiak nie rejestruje)*; efemeryda²⁵;

depozyter ‘depozytor, deponent’: *Masowa kampania „Dnia posiadacza obligacji i depozytera kasy oszczędnościowej ogarnęła cały kraj* – 34/87/3 (3 wyst.); słowniki ogpol. nie notują; raczej przypadkowa zmiana;

dopoborowy ‘przedpoborowy’: *Praca kótek takich ma również dodatnie znaczenie dla dopoborowego wyszkolenia młodzieży* – 30/2/4 oraz 30/62/4; analogiczne formacje równolegle rejestruje na Białorusi radzieckiej DomZS 218 (*doszkolny, dowojenny*) oraz współcześnie na Kresach pn.-wsch. MęJP-II 255 (*doszkolny*) i MęJP-IV 153 (*dorewolucyjny*); rusycyzm, kalka słowotwórcza: *допризывный* (TSRJa);

dójka ‘dojarka’: *Dójka Marta Łuciuk* [tytuł]. *Dójka Marta Łuciuk ma najlepsze wyniki swej pracy* – 38/74/4 oraz 38/84/2; poświadczenie równoległe w KPRS; SL nie notuje; w SWil jako *prow.* ‘kobieta do dojenia krów’; w SW ‘ts.’ z kwalif. *gw.* (w SGP ‘dziewczyna najmowana do dojenia krów’); bez ograniczeń w SJPD (cyt. z M. Konopnickiej, A. Bobruka), ale z odsył. do *dojarka*; w SJPSz, PSWP i SWJP-2 bez kwalif., w USJP z odsył. do *dojarka*; późniejszy zapis z Kresów w MarS 322; jednostka wychodząca z użycia;

dyspetcer ‘osoba nadzorująca coś, wydająca dyspozycje, dyspozytor’: *Szkoła dla 1200 dyspetcerów* – 32/272/2 (2 wyst.) oraz 34/69/4, 38/84/4, 33/157/1, 33/185/3,

²⁵ Do leksyki efemerycznej zaliczyłam te wyrazy, które funkcjonowały w polszczyźnie ogólnej bardzo krótko, głównie w okresie międzywojennym. Zazwyczaj zarejestrowane są w jednym słowniku definicyjnym, w nowszych zbiorach leksyki nie są już notowane.

33/208/3 (5 wyst.), 34/236/2 (2 wyst.), 35/142/1, 35/170/2, 37/140/2, 38/54/2 (2 wyst.); poświadczenie równoległe w KRPS (*dispetczer*); zapis w SWO (*dyspeczer*); w powojennej polszczyźnie radzieckiej notuje MędJP-II 258; rusycyzm: *дучнемчер* (w TSRJa z inf. o ang. pochodzeniu wyrazu);

dysponer ‘dysponent’: *Jednocześnie podwyższa się płacę zarobkową całemu dołowemu i średniemu personelowi [...] (dyżurnym depo, maszyniści, dysponerzy [...])* – 31/14/3; brak zapisu w ogpol.; innowacja lokalna²⁶;

dziesiątnik ‘brygadzysta budowlany’: *Wysuwano propozycję zmniejszenia ilości dziesiątników i inżynierów [...]* – 29/7/1 oraz 34/114/3, 37/158/1, 35/170/1 (3 wyst.); zapis równoległy w KPRS (*dziesiątnik*); znane z powojennego północno-kresowego dialektu kulturalnego (MarS 131, MędJP-II 259 i MędJP-IV 171); rusycyzm: *десятник* (TSRJa);

flagman mors. ‘dowódca zespołu jednostek pływających’: *Zatwierdzić w stopniu wojskowym flagmana floty 1-sze rangi: Orłowa W.W. – naczelnika sił morskich RCHACZ – 35/158/2 (2 wyst.) oraz 37/136/1, 38/62/4; zapis równoległy w KRPS; poświadczone w polszczyźnie pod zaborem ros. (KarR 120); w SW z odsył. do *flagkapitan*: ‘starszy kapitan mający prawo podnoszenia własnej flagi na statku’, w SIJP i ESWO ‘ts.’; rusycyzm: *флагман* (w TSRJa z inf. o hol. pochodzeniu wyrazu);*

flagszturman mors., lotn. ‘nawigator na statku lub samolocie flagowym’: [...] *tow. Spirin – flagszturman wyprawy – ogląda mapę* – 37/116/1 oraz 37/136/4, 37/144/1; rusycyzm: *флаг-штурман* (BTS);

fotografista ‘fotograf’: [...] *dziennikarze, fotografisci cisną się pomiędzy tłum delegatów* – 29/42/1; notuje SIJP ‘pracownik zajmujący się fotografowaniem’ (w haśle *fotograf*); rejestruje SJPD jako *przest.* i z odsył. do *fotograf* (z cyt. z A. Wiślickiego)²⁷; jednostka recesywna;

fotokor ‘fotoreporter’: *Nasz wojskowy fotokor tow. Edward Bardziński [podpis pod zdjęciem]* – 30/22/4; poświadczenie późniejsze z polszczyzny radzieckiej w MędJP-II 266 (*fotokorespondent*); rusycyzm: *фотокор* (= *фотокорреспондент* – BTS; TSRJa rejestruje jedynie pełną nazwę z kwalif. *now.*);

gbur ‘bogaty chłop, kułak’: [...] *do zupełnej likwidacji gburów jako klasy* [tytuł] – 29/24/3 oraz 30/2/2, 30/9/3, 29/62/4, 29/64/2, 29/64/4, 29/70/2, 30/1/1, 30/1/3, 30/2/2 ..., 30/6/3, 30/7/1, 30/7/2 (10 wyst.), 30/9/1 (14 wyst.), ..., 30/18/1 (łącznie około 100 wystąpień); zapis równoległy w KRPS (por. też GraczS 96, MędNR 283)²⁸ oraz GraczR 45 (z języka T. Dąbala), CieMędO 109 i MędMarT 43; wśród

²⁶ Do innowacji lokalnych zaliczam jednostki, które nie są notowane w słownikach definicyjnych języka polskiego, mając nieco zmienioną postać, sprawiają wrażenie błędów druku oraz nie posiadają odpowiedników w obcych systemach językowych.

²⁷ 1836-1913.

²⁸ To właśnie T. Dąbal i B. Jasiński na łamach gazety „Kultura Mas” w rubryce *Twórzmy polskie słownictwo rewolucyjne!* domagali się zastąpienia sowietyzmu *kułak* pomorskim dialektyzmem *gbur*

sowietyzmów zarejestrowane w MędmMarZB 119; znane z powojennej polszczyzny radzieckiej (Męds 106); sowietyzm;

gbur-kułak ‘bogaty chłop, kułak’: *Wzmocnijmy atak przeciwko gburom-kułakom* [...] – 29/33/1 oraz 29/50/1 (2 wyst.), 30/9/1, 29/35/3, 29/40/2 (2 wyst.), 29/52/2, 29/58/1, 29/58/3, 29/60/4, 29/62/4, 29/64/2 (5 wyst.), 29/64/4 (7 wyst.), 29/66/1 (3 wyst.), 29/66/4 (3 wyst.), 29/68/4, 29/70/2 (2 wyst.), 29/70/3 (3 wyst.), 30/1/3 (6 wyst.); zob. *gbur*;

gburczyk ‘mniej zamożny kułak’: *Charakterystycznym dla naszej wsi jest 30 kułaków-gburów, którzy płacą podatek indywidualny [...], cała sfera drobnych gburczyków [...]* – 30/7/2; sowietyzm; zob. *gbur*;

generał-major wojsk. ‘generał brygady’: *Generał-major wydał [...] rozkaz* – 38/1/3 (2 wyst.); w powojennej polszczyźnie północnokresowej rejestruje MędJP-IV 200; rusycyzm: *генерал-майор* (WSRP);

geodezista ‘specjalista w dziedzinie geodezji, mierniczy, geodeta’: *Niżej przytoczony jest spis wywiezionych samolotem kobiet [...]: Wasyljewa – żona geodezisty Wyspy Wrangla* – 34/56/1; zapis równoległy w KRPS; utrzymuje się we współczesnej polszczyźnie północnokresowej (MędJP-II 269 i MędJP-IV 201); rusycyzm: *геодезист* (TSRJ);

gepeowiec ‘funkcjonariusz GPU (‘Państwowy Urząd Polityczny’): *Gepeowcy przyjeżdżali często do wsi [...]* – 34/56/2; równoległe w polszczyźnie kowieńskiej GraczJCh rejestruje GPU; GPU poświadcza ESWO (z ros.); formacja utworzona od ros. nazwy ГПУ (skrót od *Главное политическое управление* – TSRJ); rusycyzm (sowietyzm): *гепеушник* (BTS);

giser techn. ‘specjalista w zakresie odlewnictwa, odlewnik, formierz’: *Towarzysz Adolf Rudzki, giser naszej cukrowni, ma staż wytwórczy 24 lata* – 32/28/2 oraz 32/73/2; w SL jako *dziś nieużywane* ‘odlewacz wszelkich rzeczy z kruszców’; ‘ts.’ w SWil; podobnie w SW; rejestruje SJPD i SJPSz bez kwalif.; wśród jednostek recesywnych notuje MędJP-IV 204; jednostka wychodząca z użycia;

izbacz ‘światlicowy’: *Wartałoby się wypowiedzieć w sprawie [...], aby funkcję kierownika [...] włożyć na sekretarza rady wiejskiej, izbacza [...]* – 28/30/9 oraz 29/1/4, 30/111/2, 29/52/2, 29/6/4 (2 wyst.), 29/60/1; zapis równoległy w KRPS (zob. też GraczS 94, 98) oraz MędmMarT 43; notuje TSJS; rusycyzm: *избач* (TSRJ);

jazdowy w użyciu rzeczownikowym ‘prowadzący zaprzęg konny’: [...] *po tych uchwałach nasi jazdowi, stajenni i pracownicy fermy pracują znacznie lepiej* – 34/212/2 oraz 35/29/1 (3 wyst.), 35/77/2, 35/45/2; w SL: ‘od jazdy, jezdny’; w SW z odsył. do *jezdny* ‘człowiek jadący na koniu, szczeg. kawalerzysta, żołnierz z konnicy, konny’; nie notuje SWil, SIJP oraz SJPD i SJPSz; raczej pod wpływem ros. *ездовой* (WSRP);

(zob.: J. Mędelska, M. Marszałek, *Twórzmy słownik „polskiego języka radzieckiego”*, „Poradnik Językowy” 2000, nr 8, s. 43). W SJPD *gbur daw.* dziś gw. *ptn.* ‘chłop, zwłaszcza chłop zamożny, mający własny grunt; gospodarz’.

jednodworzec *hist.* ‘w Rosji pańszczyźnianej włościanin posiadający jedną zagrodę’: [...] *pisze o wysiedlaniu za udział w powstaniu obok obszarników, drobnej szlachty i jednodworców* [...] – 28/10/9; wcześniejszy zapis z Kresów pd.-wsch. w KremS 337 (*odnodworzec*); poświadczenie równoległe pochodzi z języka T. Dąbala (*odnodworzec* w GraczR 43); znane pod zaborem ros. (KarR 293-294); *odnodworzec* w SW jako gw. i inf. o ros. pochodzeniu wyrazu; w SIJP ‘człowiek stanu pośredniego pomiędzy szlachtą a chłopami’; rusycyzm: *однодворец* (TSRJ);

jednostkowiec ‘gospodarz indywidualny’: [...] *rozpoczął się zbiór zboża na polach jednostkowców* – 30/87/3 oraz 32/2/3 (2 wyst.), 38/12/3, 30/93/1, 32/7/3, 32/18/2 (4 wyst.), 32/23/3 (3 wyst.), 32/38/3 (4 wyst.), 32/43/2 (3 wyst.), 32/60/3 (6 wyst.), 32/64/3 (2 wyst.), 32/78/1 (3 wyst.), 32/78/3 (7 wyst.), 32/83/1 (5 wyst.), 32/93/1 (5 wyst.), 32/98/1 (5 wyst.), 32/118/3 (3 wyst.), 32/123/3, 32/127/1, 32/202/3, 35/1/1; poświadczenie równoległe pochodzi z Białorusi radzieckiej (GreJPB 143); notuje TSJS; rusycyzm: *единоличник* (w TSRJa z kwalif. *now.*, *ekon.*); por. *jednostkowczyni*;

jednostkowczyni ‘gospodyni (właścicielka) indywidualnego gospodarstwa rolnego’: *Zrozumiałym jest entuzjazm z jakim kolektywnice i jednostkowczynie powitały otwarcie u siebie tak pożytecznego zakładu* – 35/142/3; poświadcza TSJS; rusycyzm: *единоличница* (WSRP); por. *jednostkowiec*;

kamasznica ‘rzemieślniczka wykonująca wierzchnią część obuwia, cholewki, kamaszniczka’: *Taryfikator zakładów „Kozłokombinat” N. Abramowa (z lewej strony) i kamasznica 4-go oddziału fabryki obuwia* [...] W. Borysowa – 38/70/4; równoległe *kamasznictwo* notuje WawChr 40; brak zapisu w SL, SWil; *kamaszniczka* rejestruje SW, SJPD i SJPSz; *kamasz* w SJPSz jako *daw.* dziś *reg.*²⁹; *kamasz* poświadcza MędJP-II 282, GebŚ 99-100, DawSS 127, w mowie mieszkańców Sokółki – NowR 21, w gwarach północnokresowych GreMaryW 191, w mowie repatriantów – BielikW 17; *kamasz* w SWZ wśród leksyki zapomnianej; innowacja lokalna;

kierownicza ‘przywódczyni’: *Wzrasta rola partji jako kierowniczkich walk ekonomicznych* [...] – 30/117/1; zapis równoległy z polszczyzny kowieńskiej (GraczJCh; por. też GraczOR 14); rusycyzm, kalka semantyczna: *руководительница*; por. *kierownik*;

kierownik 1. ‘stojący na czele grupy, przywódca’: *Partja musi stać się organizatorem i samodzielnym kierownikiem walk strajkowych* [...] – 29/10/2 oraz 35/177/1, 38/11/1 (2 wyst.), 30/4/2, 30/56/4, 32/255/4, 33/14/1, 37/140/1, 37/152/1; równoległe poświadczenia z Kresów pn.-wsch. w JoMarMędU 373, JoRCP i – z obszaru kowieńskiego – MędMarK 106, GraczJCh (por. też GraczOR 14) oraz z polszczyzny T. Dąbala (GraczR 42); znane z języka W. Wasilewskiej (GraczJW 101, w GraczRW 164 *kierownictwo*); w powojennym pnkres. dialekcie kulturalnym notuje MarS 243 (jako białorusenizm), MędJP-II 287 i MędJP-IV 265 oraz na Białorusi JoRC 31; rusycyzm, kalka sem. *руководитель*; por. *kierownicza*; **2.** ‘prowadzący

²⁹ Za: „Kobieta Współczesna” 1930, nr 24, s. 10.

(np. kółko zainteresowań): [...] *nauczycielstwo i kierownik pionier-oddziału* [...] *swoje zrobili* [...] – 29/9/3; poświadczone w powojennej polszczyźnie wileńskiej (MędJP-II 287, MędJP-IV 265) oraz na Kresach pd.-wsch. w MasaK 225 ('wychowawca'); rusycyzm, kalka semantyczna: *руководитель*;

kinomechanik // kino-mechanik 'technik obsługujący aparaturę projekcyjną w kinie, kinooperator': *Teraz chcą ją postać na kursa kinomechaników* – 35/154/3 (2 wyst.); *Zarząd [...] przygotował też odpowiednią ilość kino-mechaników dla uruchomienia nowych kin dźwiękowych* – 35/170/3; zapis równoległy w KRPS; notuje dopiero SJPSz 'specjalista w dziedzinie budowy, naprawy i konserwacji aparatury kinowej'; raczej rusycyzm: *киномеханик* (BTS);

kobieta-kolektywica 'pracownica gospodarstwa, kołchozu': [...] *tworzą się kółka pomocy doraźnej, złożone z kobiet-kolektywnic* – 32/93/3; zapis równoległy w GreJPB 107 (z Białorusi radzieckiej); sowietyzm;

kobieta-nacjonalka 'działaczka mniejszości narodowościowych': [...] *przy warsztatach tych fabryk i zakładów przemysłowych stają tysiące kobiet-nacjonalek* [...] – 37/140/2; w KRPS *национал* 'członek, działacz mniejszości narodowościowych'; *националка* rejestruje TSRJa z kwalif. *now., gm.*; rusycyzm (sowietyzm);

kolektywista 'członek kołchozu, kołchoźnik': *Kolektywiści posiadają od 10-12% więcej urodzaju* – 30/7/1 oraz 30/39/3 (8 wyst.), 31/124/3; notuje TSJS; rusycyzm (sowietyzm): *коллективист* (w TSRJa z kwalif. *polit.*);

kolektywniczka 'kobieta będąca członkiem kołchozu, kołchoźnica': *Klub [...] kolektywniczki sprzątają po kolei* – 29/50/3; sowietyzm (derywat od *kolektyw* 'kołchoz');

kolektywniak 'członek kołchozu, kołchoźnik': [...] *widzimy 14 rodzin z 30 [...] kolektywniakami* [...] – 29/50/2 (3 wyst.) oraz 29/50/3 (7 wyst.); sowietyzm (derywat od *kolektyw* 'kołchoz');

kolektywnik 'członek kołchozu, kołchoźnik': *Nie ma pracy masowej wśród kolektywników* – 32/2/3 (2 wyst.) oraz 34/206/2, 35/1/1, 32/7/1, 32/23/1 (5 wyst.), 32/33/1 (3 wyst.), 32/38/1 (2 wyst.), 32/38/3 (5 wyst.), 32/78/1 (3 wyst.), 32/83/1, 32/93/3, 32/108/1, 33/268/1; poświadczenie równoległe w KRPS (por. też Męd-MarT 47), GreJPB 107, 134 (z Białorusi radzieckiej) oraz DomZS 195; sowietyzm (derywat od *kolektyw* 'kołchoz');

komandarm 'dowódca armii': *Zatwierdzić w stopniu komandarma 1-szej rangi: 1. Kamieniowa S. S.* [...] – 35/158/2 oraz 37/136/1, 38/96/1, 38/8/3, 38/24/4; notuje TSJS; rusycyzm, skrótowiec: *командарм* (= *командующий армией* – WSRP; w TSRJa z kwalif. *now., woj.*);

komandor 'dowódca': *Komandorem pochodu jest [...] t. Dżamał Czecenow* [...] – 37/133/4; rejestruje SJPD³⁰ z kwalif. *daw.* (jeden cyt. z T. Korzona); element przestarzały;

³⁰ W słownikach ogpól. w in. znac.: w SWil 'tytuł honorowy, oznaczający wyższy stopień w hierarchii świeckiej czy duchownej'; w SW 'tytuł honorowy tego, co posiada najwyższy stopień jakiego orderu', w SIIJ 'posiadający najwyższy stopień polskiego orderu; naczelnik zakonu rycerskiego',

kombajner *rol.* ‘osoba obsługująca kombajn, kombajnista’: *Nowa opłata pracy kombajnerów nadzwyczaj dodatnio wpłynęła na ich pracę* – 35/97/1 (4 wyst.) oraz 37/133/2, 38/66/4 (2 wyst.), 37/133/1 (2 wyst.), 38/1/2, 38/8/2, 38/12/1, 38/24/2; rejestruje dopiero SJPD (brak zapisu *kombajnista*); w SJPSz z odsył. do *kombajnista*; PSWP notuje z uwagą: ”Zaleca się zastępowanie wyrazu *kombajner* synonimem *kombajnista*” oraz ze wskazaniem na ros. pośrednictwo w przejściu tego anglicyzmu; poświadczony w powojennej polszczyźnie wileńskiej w MarS 159, MędJP-II 291 i MędJP-IV 281; rusycyzm: *комбайнер* (TSRJ); por. *kombajnerka*;

kombajnerka ‘kobieta obsługująca kombajn, kombajnista’: *Urzeczywistnia się życzenie towarzysza Stalina, wypowiedziane [...] podczas narady przodujących kombajnerów i kombajnerek [...]* – 37/133/1 (2 wyst.) oraz 38/8/2, 38/100/3; poświadczenie równoległe w GreJPB 147 (z Białorusi radzieckiej); w SJPD bez ograniczeń; SJPSz nie rejestruje; w PSWP z ostrzeż.; znane ze współczesnej polszczyzny wileńskiej (MędJP-II 291, MędJP-IV 281); rusycyzm: *комбайнерка* (*pot.* – SRJ); por. *kombajner*;

komkor ‘dowódca korpusu’: *Wśród obecnych na otwarciu wystawy był [...] komkor O. J. Gorodownikow [...]* – 38/62/4; *комкор* ‘военачальник, командир корпуса’ notuje TSJS; rusycyzm;

komsorg ‘przewodniczący grupy komsomolców’: [...] *w poczet kandydatów partji przyjęto [...] komsorga szkoły FZU tow. Szrajbsztejna [...]* – 38/46/2 oraz 38/50/2; we współczesnym północnokresowym dialekcie kulturalnym poświadczą MarS 110, MędJP-II 292-293, MędJP-IV 287 i MędJL 242; wśród rusycyzmów rejestruje BieLaR 178; notuje TSJS; rusycyzm (sowietyzm): *комсорг* (= *комсомольский организатор* – SIR);

komunard *polit.* ‘bojownik o komunizm, komunista’: *Nie tak dawno komunardzi Tiunieńszczyzny marzyli o tym, [...] a obecnie to się spełniło* – 30/7/1 oraz 32/118/3, 35/25/3 (3 wyst.); znane SW ‘członek komuny, komunista’ (cyt. z A. Rollego³¹); w SIJP i MASWO ‘powstaniec Komuny Paryskiej 1871; komunista’; w ESWO, SJPD, SJPSz, PSWP, SWJP-2 tylko jako ‘uczestnik Komuny Paryskiej z r. 1871’; we współczesnej polszczyźnie wileńskiej rejestruje MarS 141, MędJP-IV 287; daw. znac. efem. wznowione pod wpływem ros. *коммунар* (w TSRJ jako *pot.* ‘komunista’);

koncesjonista ‘koncesjonariusz’: *Wszyscy koncesjoniści walczą przeciwko tym punktom umowy kolektywnej [...]* – 29/1/3; słowniki ogpol. nie notują; innowacja lokalna ;

konnoarmista ‘żołnierz konny’: *Spotkanie konnoarmistów w Kremlu* [tytuł] – 38/29/2; *конармеец* ‘боец конной армии’ i *коннармеец* notuje TSJS; por. analogiczne *конногвардеец* (TSRJ);

w SJPSz ‘stopień wojskowy w marynarce wojennej’; *hist.* ‘godność w dawnych zakonach rycerskich [...]’.

³¹ XIX-wieczny lekarz, pisarz historyczny, związany z Podolem (WEP PWN).

kontrabandysta ‘przemysłowiec, kontrabandzista’: [...] *Lubowicki* [...] *okazał się kontrabandystą* – 29/3/1; słowniki ogpół notują jedynie *kontrabandzista* (SWil, SW, SJPD, SJPSz); w tej postaci raczej rusycyzm: *контрабандист* (TSRJ);

kontraktant ‘dostawca z tytułu kontraktacji’: *Szczególnie baczność należy zwrócić na premjowanie kontraktantów i kolektywów* – 30/101/4 (2 wyst.) oraz 32/55/3, 33/2/3 (2 wyst.), 32/272/1 (3 wyst.); rusycyzm: *контрактант* (w TSRJ z kwalif. *now.*, *ofic.*);

kontraktator ‘dostawca z tytułu kontraktacji’: [...] *każdy kontraktator* [...] *winien natychmiast otrzymać towaru deficytowego na 20%* [...] – 30/101/4; brak zapisu w słownikach ogpół.; innowacja lokalna; por. *kontraktant*;

kriwonosowiec ‘maszynista-przodownik pracy, naśladowca P. A. Kriwonosa, który był inicjatorem dwukrotnego zwiększenia prędkości pociągów towarowych’: *Z inicjatywy maszynistów-kriwonosowców zorganizowano kriwonosowską kolumnę parowozów* [...] – 37/136/3; *кривоносовец* notuje TSJS; rusycyzm (sowietyzm);

kultarmista // **kulturarzysta** ‘pracownik kulturalno-oświatowy’: *Wszystkie kluby robotnicze muszą zmobilizować kultarmistów, organizując specjalne brygady siewne* – 32/43/2; *Pionier powinien być również aktywnym kulturarzystą* – 31/61/3 oraz 31/100/2, 32/220/3, 31/2/3, 37/130/3 (3 wyst.); poświadczenie późniejsze w MarS 146; rejestruje KRPS; *культурмеец* notuje TSJS; rusycyzm (sowietyzm), kalka słowotwórcza: *культурмеец* (w TSRJ³² z kwalif. *now.*);

kultbrygadysta ‘pracownik kulturalno-oświatowy’: *Nawet kultbrygadysta tą sprawą zupełnie się nie zajmuje* – 31/52/3; sowietyzm;

kultpełnomocnik ‘pełnomocnik do spraw kultury’: *Radom miejskim* [...] *poleca się zorganizować* [...] *inspektorów, którzy razem z kultpełnomocnikami powinni zwrócić uwagę na uczęszczanie uczniów do szkoły* – 31/40/4; sowietyzm;

kult-szef ‘organizacja (instytucja) patronacka, patron sprawujący opiekę kulturalną nad czymś’: *Cóż na to* [...] *kult-szefowie* [...] – 31/5/4; *kultszefostwo* notuje KRPS (por. też MędnR 284); rusycyzm (sowietyzm): *культшеф* (w TSRJ z kwalif. *now.*);

kulturtregier *pogard.* ‘ktoś, kto rozpowszechnia, propaguje kulturę, szerzyciel kultury’: *Niech pomyślą o tej zwykłej* [...] *perspektywie obłudni kulturtregierzy burżuazyjnego mieszczaństwa* – 34/33/1; równolegle notuje KRPS; późniejszy zapis w MarS 123; rusycyzm: *культуртрегер* (TSRJ³³);

kułak ‘bogaty chłop wyzyskujący biedotę wiejską’: [...] *przy władzy radzieckiej rośnie nepman, kułak* [...] – 27/37/1 oraz 30/120/1, 31/162/1, 29/3/1, 29/4/1, 29/5/1 (2 wyst.), 29/7/2, 29/8/1, 29/12/3 (5 wyst.), 29/18/1 (2 wyst.), 29//44/4, 29/48/4,

³² Wśród wyrazów notowanych od 1917 r.

³³ Por.: *культуртрегер* ‘имериалист-колонизатор, порабащающий остальные народы под прикрытием насаждения культуры’. W polszczyźnie ogólnej w in. znac.: w SW ‘Niemiec, jako krzewiciel swojej kultury w obcym kraju’ (*pog.*), w SJP ‘szerzyciel oświaty i cywilizacji, nazwa, którą w swej zarozumiałości nadają sobie Niemcy wśród innych narodów’.

35/25/1, 35/25/4, 35/53/2, 35/67/2; poświadczenie równoległe w KRPS (zob. też GraczS 96), MędmarT 43, GraczR 46 (z polszczyzny T. Dąbala), w GreJPB 134, 135 (z Białorusi radzieckiej); w tym znacz. rejestruje SIJP, SJPD (z ros.), SJPSz; w powojennym pnkres. dialektce kulturalnym poświadcza RudP 124; znane z powojennej prasy polskiej (Tekiel-N1 127); notuje TSJS; rusycyzm (sowietyzm): *кулак* (TSRJ).

Wśród 81 nazw zawodów zdecydowaną większość stanowią rusycyzmy (52 leksemy, 64,1%). Tylko jeden z nich, *flagman*, to dawny rusycyzm notowany w polszczyźnie pod zaborem rosyjskim. Pozostałe, to nowe rusycyzmy, które pojawiły się wraz z powstaniem państwa radzieckiego. Wyrazy te przedostały się do prasy pod wpływem przemian politycznych, jakie zaszły w Rosji po rewolucji październikowej. Polacy, nie znając ogólnopolskich odpowiedników, wprowadzali do powszechnego obiegu nazwy rosyjskie. 10 wyrazów rosyjskiego pochodzenia (*bajanista*, *białogwardyjec*, *biedniak*, *bocman*, *dopoborowy*, *dyspetczec*, *dziesiątnik*, *flagman*, *kulturtręgier*, *kułak*) notowano równoległe w innych źródłach (np. w słownikach przekładowych polsko-rosyjskich i rosyjsko-polskich wydawanych w Moskwie w latach 30-ych, w prasie polskiej na Białorusi radzieckiej, w języku polskiego komunisty T. Dąbala). 15 rusycyzmów (*aspirant*, *bajanista*, *biedniak*, *bocman*, *bortradzista*, *brygadjer*, *brygadjerka*, *burżua*, *dyspetczec*, *dziesiątnik*, *fotokor*, *generał-major*, *kulturarzysta*, *kulturtręgier*, *kułak*) to leksemy do dziś rejestrowane na Kresach północno-wschodnich. Znaczące miejsce wśród nazw zawodów zajmują sowietyzmy. Są wśród nich zarówno wyrazy odwzorowujące rosyjskie wzorce (np. *antyreligijnik*, *białogwardyjec*, *biedniak*, *kolektywista*, *komsorg*, *kriwonosowiec*, *kulturarzysta*, *kultuszef*, *kułak*), jak i nowotwory językowe niemające swoich ekwiwalentów w języku rosyjskim (np. *gburczyk*, *kolektywiniaczka*, *kolektywiniak*, *kolektywnik*). Obok rusycyzmów i sowietyzmów pojawiły się również wyrazy obcego pochodzenia, które jednocześnie miały swoje odpowiedniki w języku rosyjskim (np. *bocman*, *flagman*, *kulturtręgier*). Leksyka wyekscerpowana z „Trybuny Radzieckiej” zawiera też elementy przestarzałe o różnym stopniu dawności (np. *baśniarz*, *bojowiec*, *bojownicza*, *buchalter*, *buchalterka*, *budownik*, *dójka*, *fotografista*, *giser*), czy tak charakterystyczne dla polszczyzny radzieckiej skrótownice (*komsorg*, *komkor*, *kultarmista*, *kultbrygadzista*, *kultpełnomocnik*, *kultuszef*).

Wśród leksyki związanej z nazwami zawodów i funkcji można wyróżnić słownictwo dotyczące nowych politycznych realiów i sposobu życia (np., *antyreligijnik*, *bojowiec*, *bojownicza*, *czerwonosztandarowiec*, *czołowiec*, *defensywiak*, *gbur*, *gbur-kułak*, *gburczyk*, *gepeowiec*, *komunard*, *kriwonosowiec*, *komsorg*, *kultarmista*, *kultbrygadzista*, *kultpełnomocnik*, *kult-szef*, *kulturarzysta*). Kolejną grupę stanowią zawody związane z rolnictwem (np., *agrarnik*, *batraczka*, *batrak*, *brygadjer*, *brygadjerka*, *dójka*, *jednostkowczyni*, *jednostkowiec*, *kobieta-kolektywica*, *kolektywista*, *kolektywiniaczka*, *kolektywiniak*, *kolektywnik*, *kombajner*, *kombajner-*

ka). Równie licznie reprezentowane jest słownictwo związane z przemysłem (np., *awjatechnik, awjokonstruktor, awtodorowiec, brakarz, brakowszczyca, budownik, dyspeczter, dziesiętnik, giser, kamasznica*) oraz wojskowe (np., *bocman, bortmechanik, bortradzista, dopoborowy, flagman, flagszturman, komandarm, komandor, komkor, konnoarmista*).

Ta niewielka próbką materiału leksykalnego pokazuje, że nawet w zakresie nazw zawodów polszczyzna „Trybuny Radzieckiej” odzwierciedla praktycznie wszystkie cechy tej odmiany języka polskiego w Rosji radzieckiej w okresie międzywojennym.

Wykaz skrótów słowników

- BTS C. A. Кузнецов (red.), *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург 2000.
- ESWO Trzaska, Evert, Michalski, *Encyklopedyczny słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1939.
- KPRS Ю. Красный (red.), *Польско-русский словарь*, Москва 1931.
- KRPS Ю. Красный (red.), *Русско-польский словарь*, Москва 1933.
- NSSRJа E. Г. Коваленко (red.), *Новый словарь сокращений русского языка*, Москва 1995.
- PSWP H. Zgółkova (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 1, Poznań 1994.
- SGP J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 1-6, Kraków 1900-1911.
- SGP PAN M. Karaś (red.), [od z. 4], J. Reichan, S. Urbańczyk (red.), *Słownik gwar polskich*, Wrocław–Kraków–Gdańsk 1977-.
- SIJP M. Arct, *Słownik ilustrowany języka polskiego*, Warszawa 1929.
- SJPD W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, t.1-10, Warszawa 1958-1968.
- SJPSz S. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego. Wydanie zmienione i poprawione*, t. 1-3. Warszawa 1992.
- SL S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 1-6, Warszawa 1807-1814.
- SRJa A. П. Евгеньева (red.), *Словарь русского языка АН СССР*, т. 1-4, Москва 1981-1984.
- SW J. Karłowicz, A. A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. 1-8, Warszawa 1900-1927.
- SWil A. Zdanowicz i in., *Słownik języka polskiego*, t. 1-2, Wilno 1861.
- SWJP-2 B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa 1998.
- SWO E. Sobol (red.), *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1999.
- SWZ K. Holly, A. Żółtak, *Słownik wyrazów zapomnianych, czyli słownictwo naszych lektur*, Warszawa 2001.
- TSJS В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина, *Толковый словарь языка Совдепии*, Санкт-Петербург 1998.

- TSRJa D. H. Ушаков (red.), *Толковый словарь русского языка*, t. 1-4, Moskwa 1935-1940.
- USJP S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1-6, Warszawa 2003.
- WEP PWN *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, t. 1-12, Warszawa 1962-1969.
- WSRP A. Mirowicz, I. Dulewiczowa, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Wielki słownik rosyjsko-polski*, t. 1-2, Moskwa–Warszawa 1986.

Wykaz skrótów bibliograficznych

- AdCzekT I. Adomavičiūtė, V. Čekmonas, *Teksty gwarowe z okolicy Bijejki pod Oni-kształami*, [W:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. IX, War-szawa 1999, s. 57-75.
- BieLaR J. Bielecka-Latkowska J., *Rosyjskie zapożyczenia leksykalne we współcze-snym języku polskim w świetle materiałów słownikowych i prasy powojen-nej*, Kielce 1987.
- BielikW S. Bielikowicz, *Wincuk gada*, Olsztyn 1984.
- DomZS Cz. Dombroski, *Ze słownictwa i gramatyki języka ludności polskiej na Białorusi Sowieckiej*, Mińsk 1932 (przedruk: „Acta Baltico-Slavica” 2001 -2002, nr XXVI, s. 195-272).
- CieMędO M. Cieszkowski, J. Mędelska, *O potrzebie podjęcia badań nad radziecką wersją języków mniejszości narodowych byłego Związku Radzieckiego*, „Ac-ta-Baltico Slavica” 2010, nr 34, s. 103-119.
- GebŚ K. Geben, *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie*, Warsza-wa 2003.
- GraczJCh T. Graczykowska, *Język kowieńskiego tygodnika „Chata Rodzinna”. Przy-czynek do badań nad polszczyzną północnokresową w dwudziestoleciu mię-dzywojennym* (maszynopis rozprawy doktorskiej przygotowanej pod kie-runkiem Jolanty Mędelskiej, przechowywany na Wydziale Filologicznym UMK w Toruniu).
- GraczOR T. Graczykowska, *O regionalizmach leksykalnych w kowieńskim tygodniku „Chata Rodzinna”*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy”, *Studia Filo-logiczne* 45, *Filologia Rosyjska* 19, Bydgoszcz 1999, s. 5-20.
- GraczR T. Graczykowska, *Rusycyzmy i sowietyzmy w tekstach Tomasza Dąbala (przedstawiciela polskich komunistów przebywających w okresie między-wojennym w ZSRR)*, [w:] Laskowska E., Jaracz M. (red.), *Język, historia, polityka*, Bydgoszcz 2007, s. 39-49.
- GraczS T. Graczykowska, *Słownik Józefa Krasnego a żywy polski język radziecki w dwudziestoleciu międzywojennym (kilka uwag o konkursie ogłoszonym przez „Trybunę Radziecką” w 1930 r.)*, „Acta Baltico-Slavica” 2010, nr 34, s. 89-103.
- GraczW T. Graczykowska, *Wpływ sytuacji politycznej na jakość polszczyzny tygo-dnika „Trybuna Radziecka”*, wydawanego w ZSRR w dwudziestoleciu mię-

- dzywojennym, [w:] E. Laskowska, I. Benenowska, M. Jaracz (red.), *Język, społeczeństwo, wartości*, Bydgoszcz 2008, s. 137-149.
- GreJPB I. Grek-Pabisowa, M. Ostrówka, B. Biesiadowska-Magdziarz, *Język polski na Białorusi radzieckiej w okresie międzywojennym. Polszczyzna pisana*, Warszawa 2008.
- GreMaryW I. Grek-Pabisowa, I. Maryniakowa, *Współczesne gwary polskie na dawnych Kresach północno-wschodnich*, Warszawa 1999.
- JoR J. Joachimiak-Prażanowska, *Rusycyzmy w „Kurierze Wileńskim” (1925-1939)*, „Acta-Baltico Slavica” 2010, nr 34, s. 121-145.
- JoRCP J. Joachimiak, *Regionalne cechy północnokresowe w „Kurierze Wileńskim” (1924-1939)* (maszynopis rozprawy doktorskiej).
- JoMarMędU J. Joachimiak, M. Marszałek, J. Mędelska, *Uwagi o naleciałościach regionalnych w międzywojennej prasie wileńskiej i lwowskiej (próba porównania)*, J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. Tom 2. Studia i materiały*, Warszawa 1999, s. 364-375.
- KarJPK H. Karaś, *Język polski na Kowieńszczyźnie. Historia, sytuacja socjolingwistyczna, cechy językowe, teksty*, Warszawa–Wilno 2001.
- KarOG H. Karaś, *O gwarze Kamionki koło Solecznik*, Rieger J. (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. Tom 2. Studia i materiały*, Warszawa 1999, s. 77-93.
- KarR H. Karaś, *Rusycyzmy słownikowe w polszczyźnie okresu zaborów*, Warszawa 1996.
- KremS A. Kremer, *Słowniczek prowincjonalizmów podolskich ułożony w Kamieńcu Podolskim w r. 1863*, [przedruk] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. Tom 2. Studia i materiały*, Warszawa 1999, s. 259-340.
- KurzW Z. Kurzowa, *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI-XX w.*, Warszawa 1993.
- Łęt A. Łętowski, *Błędy nasze. Rzecz o czystości języka polskiego na Litwie*, Wilno 1915.
- MarS M. Marszałek, *Polszczyzna wydawnictw książkowych drukowanych na radzieckiej Litwie. Opis dyferencjalny*, Bydgoszcz 2006.
- MaryGZP I. Maryniakowa, I. Grek-Pabisowa, A. Zielińska, *Polskie teksty gwarowe z obszarów dawnych kresów północno-wschodnich*, Warszawa 1996.
- MasaK I. Masalska, *Kilka uwag o ukraiinizmach i rusycyzmach słownikowych w języku powojennej inteligencji polskiej Lwowa*, [w:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. IX, Warszawa 1999, s. 223-228.
- MasOP I. Masojć, *O pewnych różnicach leksykalnych we współczesnej polszczyźnie młodzieży wileńskiej*, [w:] J. Rieger (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*, t. VIII, Warszawa 1995, s. 167-177.
- MędJL J. Mędelska, *Język polski w dziewiątym dziesięcioleciu XX wieku*, Bydgoszcz 1993.
- MędJP-II J. Mędelska, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*, t. 2. *Lata 1945-1959*, Bydgoszcz 2000.

- MędJP–III J. Mędelska, *Język polskiej prasy wileńskiej (1945-1979)*, t. 3. *Lata 1960-1979, cz. 2, Słownictwo, wyrazy*, Bydgoszcz 2004.
- MędNR J. Mędelska, *Nowe, radzieckie realia odzwierciedlone w Moskiewskim słowniku rosyjsko-polskim, wydany w latach 30. ubiegłego wieku*, [w:] E. Laskowska, I. Benenowska, M. Jaracz (red.), *Język, społeczeństwo, wartości*, Bydgoszcz 2008, s. 275-285.
- MędS J. Mędelska, *Siedmiolatki i polityka. Język kowieńskich „Nowych czytanek”*, [w:] E. Laskowska, M. Jaracz (red.), *Język, historia, polityka*, Bydgoszcz 2007, s. 101-112.
- MędMarK J. Mędelska, M. Marszałek, *Kułak czy gbur? Rozterki twórców polszczyzny radzieckiej*, „Przegląd Polonijny” 2000, nr XXVI, z. 3, s. 119-137.
- MędMarT J. Mędelska M. Marszałek, *Twórzmy słownik „polskiego języka radzieckiego”*, „Poradnik Językowy” 2000, z. 8, s. 39-49.
- MędMarZB J. Mędelska, M. Marszałek, *Z badań nad stanem kulturalnej polszczyzny kowieńskiej w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Język Polski” LXXXI, Kraków 2001, s. 259-266.
- NieDaj K. Handke, H. Popowska-Taborska, I. Galsterowa, *Nie dajmy zginąć słowom. Rzecz o odchodzącym słownictwie*, Warszawa 1996.
- NowR B. Nowowiejski, *Regionalizmy kresowe (północno-wschodnie) w mowie mieszkańców Sokółki*, [w:] K. Handke (red.), *Regionalizmy w języku familijnym. (Zbiór studiów)*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991, s. 13-22.
- RudP E. Rudnicka-Fira, *Polszczyzna pisana inteligencji polskiej na Białorusi*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. T. 1. Studia i materiały*, Warszawa 1996, s. 111-124.
- RufT K. Rutkowska, *Teksty z Wileńszczyzny (zwyczaję, wierzenia, obrzędy)*, [w:] J. Rieger (red.), *Język polski dawnych Kresów Wschodnich. Tom 2. Studia i materiały*, Warszawa 1999, s. 95-104.
- SmółNS T. Smółkowa, *Nowe słownictwo polskie. Badania rzeczowników*, Wrocław –Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976.
- Tekiel-N2 D. Tekiel, *Nowe słownictwo polskie. Materiały prasy lat 1972-1981. cz. 2, P-Z*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989.
- TruszP W. Truszkowski, *Pochodzenie, charakter i funkcja współczesnego przyrostka -ak*, „Język Polski” XXXIV, 1954, s. 155-162.
- WawChr J. Wawrzyńczyk, *Chronologizacja słownictwa nowopolskiego. W poszukiwaniu źródeł dokumentacyjnych neologizmów powojennych*, Toruń 1992.

Bibliografia

Literatura pomocnicza

- T. Dąbal (W. Tęgoborski), *Polacy Związku Radzieckiego*, Moskwa 1929.
- S. Gregorowicz, *Polacy w Rosji i w ZSRR*, [w:] *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 5, Warszawa 1996, s. 591-592.

- M. Iwanow, *Polacy w Związku Radzieckim w latach 1921-1939*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 1990, nr 1177, „Nauki Polityczne” 46.
- M. Iwanow, *Pierwszy naród ukarany. Polacy w Związku Radzieckim 1921-1939*, Warszawa –Wrocław 1991.
- A. Paczkowski, *Prasa polonijna w latach 1870-1939. Zarys problematyki*, Warszawa 1977.
- A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980.
- A. Patek, *Polska diaspora w Rosji Radzieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich*, [w:] A. Walaszek (red.), 2001, *Polska diaspora*, Kraków 2001, s. 293-316.
- K. Sierocka, *Z dziejów czasopiśmiennictwa polskiego w ZSRR („Kultura Mas” 1929-1937)*, Warszawa 1963.
- A. Ślisz, *Polska prasa komunistyczna w ZSRR w latach 1917-1927*, cz. II, „Kwartalnik Prasoznawczy” 1958, nr 3, s. 61-73.
- A. Walaszek (red.), *Polska diaspora*, Kraków 2001.
- A. Życki, *II Rzeczpospolita w publicystyce sowieckiej. Polityka, gospodarka, stereotypy*, Ostrołęka–Warszawa 2006.

Literatura przedmiotu

- M. Cieszkowski, J. Mędelska, *О раннем варианте немецкого советского языка (на материале „Русско-немецкого словаря” А. Ф. Неслера)*, „Slavia Orientalis” 2011, tom LX, nr 2, s. 253-276.
- C. Гжибовский, В. А. Хорев, М. Волос, *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, Москва 2011.
- Ю. А. Яворская, *Очерки по русско-польским языковым взаимодействиям*, Szczecin 1983.
- J. Mędelska, *Język „Prawdy Wileńskiej”*. *Północnokresowa polszczyzna kulturalna w początkach sowietyzacji Wilna i Wileńszczyzny*, Bydgoszcz 1999, s. 185-186.
- J. Mędelska (И. Мэндельская), *Об изучении послереволюционной разновидности советского польского языка*, [w:] С. Гжибовский, В. А. Хорев, М. Волос, *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, Москва 2011, s. 33-44.
- J. Mędelska, M. Marszałek, *Twórzmy słownik „polskiego języka radzieckiego”*, „Poradnik Językowy” 2000, nr 8, s. 39-49.
- J. Mędelska, M. Marszałek, *Z badań nad językiem Polonii radzieckiej lat 1917-1939*, [w:] M. Szewczyk, M. Czachorowska (red.), *Język polski w rozwoju*, Bydgoszcz 2001, s. 111-121.
- M. Szewczyk, M. Czachorowska (red.), *Język polski w rozwoju*, Bydgoszcz 2001.

SUMMARY

The Post-Revolution Soviet Realities as reflected in the Names of Occupations (Based on „Trybuna Radziecka” 1927-1938; Letters A-K)

This paper presents the part of the lexical material excerpted from „Trybuna Radziecka”, the Polish newspaper published in Moscow from 1927 to 1938 and edited by Polish left intelligentsia, living as political émigrés in the post-revolution Soviet Russia.

The author shows 81 names of occupation. Most of them are Russicisms (e.g. *bajanista*, *biedniak*, *dyspetczer*, *dziesiątnik*, *generał-major*). The analysis shows that the language of „Trybuna Radziecka” were characterized by presence of Sovietisms (i.e. new political terminology and words related to the Soviet way of life, e.g. *antyreligijnik*, *białogwardyjec*, *czołowiec*, *gbur*, *kriwonosowiec*, *kułak*) and abbreviations (e.g. *komsorg*, *komkor*, *kult-armista*). The names of occupation contain old Polish words too (e.g. *buchalter*, *dójk*a, *giser*, *komandor*).

The words subject to the research are well known in the North-Eastern region. 23 words are identified in the others sources of the Northern Borderland in the interwar period. 19 words are registered in the afterwar Polish language in the North-Eastern region.